Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MELHIORA VATELĒ [*MELCHIOR WATHELET*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2014. gada 8. aprīlī[1]

Lieta C-242/13

Commerz Nederland NV
pret
Havenbedrijf Rotterdam NV

(Hoge Raad der Nederlanden (Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Valsts piešķirts atbalsts — Jēdziens — Atbalsts, ko ir piešķīris valsts uzņēmums garantijas bankai veidā — Valsts uzņēmuma direktora pieņemts lēmums — Valsts uzņēmuma statūtu neievērošana

I – **Ievads**

1. Izskatāmā lieta attiecas uz to garantiju attiecināmību uz valsti, kuras valsts uzņēmums ir sniedzis bankai, pārkāpjot savus statūtus, un kuras, iespējams, ir kvalificējamas kā valsts atbalsts LESD 107. un 108. panta izpratnē. Šajā gadījumā šīs garantijas bija sniedzis *W. K. Scholten*, Roterdamas (Nīderlande) ostas pārvaldes uzņēmuma *Havenbedrijf Rotterdam NV* (turpmāk tekstā – "*HbR*") vienīgais direktors, par labu sabiedrībām, kas pieder Nīderlandes *RDM* grupai (turpmāk tekstā – "*RDM*"). Ir pierādīts, ka, piešķirot minētās garantijas, *W. K. Scholten* rīkojās patvaļīgi, apzināti turēja slepenībā šo garantiju sniegšanu un neievēroja valsts uzņēmuma statūtus, iepriekš neprasot minētā uzņēmuma uzraudzības padomes piekrišanu.

2. Pagaidām "nihil sub sole novum" [nekā jauna nav zem saules][2], tomēr ir pārsteidzoši, ka minētā dalībvalsts aizstāv viedokli, ka attiecīgie pasākumi uz to ir attiecināmi un ka tie ir valsts atbalsts LESD izpratnē, lai arī garantiju saņēmējs, kas acīmredzami vēlas saņemt maksājumu, uzskata, ka šīs garantijas tādas nav, jo tika piešķirtas *ultra vires*.

3. Par ļoti līdzīgu garantiju, kuras sniegšanā bija iesaistīti tie paši partneri, izņemot aizdevēju, Tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā *Residex Capital IV*[3]. Kā minētajā lietā savu secinājumu[4] 2. punktā ir norādījusi ģenerāladvokāte J. Kokote [*J. Kokott*], Roterdamas pašvaldības iestāde (turpmāk tekstā – "pašvaldība") un *HbR* priekštecis, *Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam* (Roterdamas pašvaldības ostas uzņēmums, turpmāk tekstā – "*GHR*"), "neskaidros apstākļos" bija sniedzis garantijas par labu sabiedrībai, kas arī piederēja Nīderlandes *RDM* grupai. Tā kā minētajā lietā jautājums par garantiju attiecināmību uz valsti neradās, Tiesa izskatīja tikai jautājumu, vai saskaņā ar LESD 108. panta 3. punkta trešo daļu pašvaldības sniegto garantiju, par kuru netika paziņots Eiropas Komisijai un kuru tā nebija apstiprinājusi, valsts tiesai ir pienākums atzīt par spēkā neesošu.

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — *Liber Ecclesiastes*, 1. nodaļas 10. pants.

3 — C-275/10, EU:C:2011:814.

4 — C-275/10, EU:C:2011:354.

II – **Atbilstošās tiesību normas**

4. Pamatlietā rodas jautājums par to, kā interpretēt LESD 107. un 108. pantu, kā arī sprieduma lietā Francija/Komisija [5] 50.–58. punktu par atbalsta pasākuma attiecināmību uz valsti minēto pantu izpratnē.

5. Vienkāršāk formulējot, Tiesa šajā spriedumā ir nospriedusi, ka valsts atbalsta pasākuma attiecināmību uz valsti nevar secināt "tikai no apstākļa, ka attiecīgo pasākumu ir veicis valsts uzņēmums" (51. punkts), jo šis pēdējais minētais "var rīkoties vairāk vai mazāk neatkarīgi, atkarībā no autonomijas pakāpes, kādu tam valsts ir piešķīrusi" (52. punkts). Tiesa arī ir izslēgusi, ka "tikai ar apstākli, ka valsts uzņēmums ir izveidots kā vispārējo tiesību kapitālsabiedrība, pietiktu, lai, ņemot vērā autonomiju, kādu šī juridiskā forma tam var piešķirt, varētu izslēgt, ka šādas sabiedrības īstenots atbalsta pasākums ir attiecināms uz valsti" (57. punkts).

6. Minētā sprieduma 52. punktā Tiesa arī ir nospriedusi, ka, lai attiecinātu atbalsta pasākumu uz valsti, "vēl [bija] jāizvērtē, vai var uzskatīt, ka šo pasākumu īstenošanā tādā vai citādā veidā ir bijušas iesaistītas valsts iestādes".

7. Tomēr minētajā spriedumā Francija/Komisija (EU:C:2002:294) tā ir atzinusi, ka "nevar prasīt, lai, pamatojoties uz precīzi veiktu izmeklēšanu, tiktu pierādīts, ka valsts iestādes konkrēti ir iedrošinājušas valsts uzņēmumu veikt attiecīgos atbalsta pasākumus" (53. punkts), jo trešajām personām būtu "ļoti grūti" sniegt šādus pierādījumus (54. punkts). Šī iemesla dēļ tā ir norādījusi, ka "valsts saistību ar atbalsta pasākumu, kuru ir īstenojis valsts uzņēmums, [varēja] secināt no netiešu pierādījumu kopuma, kurš izriet no attiecīgā gadījuma apstākļiem un konteksta, kādā šis pasākums ir īstenots" (55. punkts).

8. Šajā ziņā Tiesa ir atgādinājusi, ka "jau ir ticis ņemts vērā fakts, ka attiecīgā iestāde nevarēja pieņemt apstrīdēto lēmumu, neņemot vērā valsts iestāžu prasības [..], vai ka papildus dabiskajiem apstākļiem, kuri saista valsts uzņēmumus ar valsti, tiem, izmantojot starpnieku, ar kura palīdzību tika piešķirts atbalsts, bija jāņem vērā [valsts] sniegtie norādījumi" (spriedums Francija/Komisija, EU:C:2002:294, 55. punkts).

9. Tā uzskata, ka, "lai secinātu, ka atbalsta pasākums, kuru ir īstenojis valsts uzņēmums, ir attiecināms uz valsti, vajadzības gadījumā nozīme var būt citiem netiešiem pierādījumiem, tostarp tādiem kā šī uzņēmuma iekļaušana valsts administrācijas struktūrā, tā darbības veids un darbības īstenošana tirgū normālas konkurences ar citiem privātajiem uzņēmumiem apstākļos, uzņēmuma juridiskais statuss, kas ietilpst vai nu publisko tiesību, vai vispārējo sabiedrību tiesību jomā, valsts uzņēmumu īstenotās pārraudzības pār uzņēmuma vadību intensitāte, vai jebkādiem citiem pierādījumiem, kuri konkrētajā gadījumā liecinātu par valsts iestāžu līdzdalību vai neiespējamību, ka pasākums ir ticis īstenots bez līdzdalības, ņemot vērā arī tā apmēru, saturu vai nosacījumus, kurus tas ietver" (spriedums Francija/Komisija, EU:C:2002:294, 56. punkts).

III – **Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi**

10. Roterdamas ostu pārvalda akciju sabiedrība *HbR*, kuras pamatkapitāls pieder pašvaldībai (aptuveni 70 %) un Nīderlandes valstij (aptuveni 30 %). Faktu rašanās laikā pašvaldība bija vienīgais *HbR* akcionārs, bet Nīderlandes valsts savas daļas iegādājās 2006. gadā.

11. Agrāk Roterdamas ostu pārvaldīja *Havenbedrijf der Gemeente Rotterdam* (Roterdamas pašvaldības ostas uzņēmums), 1932. gadā izveidots pašvaldības dienests bez juridiskas personas statusa, kurš kļuva par *GHR* 1980. gados. 2004. gada 1. janvārī *GHR* kļuva par *HbR*.

5 — C-482/99, EU:C:2002:294.

12. HbR pārvalde tika uzticēta vadības padomei, kuru pārraudzīja uzraudzības padome. 1992. gadā par vienīgo *GHR*/*HbR* direktoru tika iecelts *W. K. Scholten*. Attiecīgo garantiju sniegšanas laikā par ostu atbildīgais pašvaldības loceklis bija uzraudzības padomes priekšsēdētājs.

13. RDM grupa bija sabiedrību kopums, kas piederēja *J. van den Nieuwenhuyzen*. Šī grupa nodarbojās ar militārā aprīkojuma ražošanu un piegādi. Tā bankrotēja, un neviens cits uzņēmums nepārņēma tās darbību. *RDM* grupa nekādā veidā nebija saistīta ar *HbR*.

14. 2002. gada 28. decembrī *RDM Holding NV* (turpmāk tekstā – "*RDM Holding*") ar līgumu (turpmāk tekstā – "līgums par zemūdens kuģiem") uzņēmās saistības pret *GHR* nepiegādāt Taivānai nekādu informāciju vai aprīkojumu, kas būtu noderīgs zemūdens kuģu izmantošanai vai būvniecībai. Savukārt *GHR* apņēmās sniegt garantijas par labu *RDM Holding* un/vai tās meitasuzņēmumu kreditoriem par jebkādu summu, kas pārsniedz EUR 100 000 000, uz laiku līdz trim gadiem.

15. GHR un *RDM Holding* arī apņēmās neinformēt trešās personas par noslēgto līgumu par zemūdens kuģiem un tā saturu.

16. Šā līguma preambulā *GHR* un *RDM Holding* norādīja, pirmkārt, ka *RDM Holding*, sadarbojoties ar ASV iestādēm, apsvēra iespēju ar citu *RDM* grupas sabiedrību palīdzību pārcelt zemūdens kuģu būvniecības tehnoloģiju uz Taivānu, otrkārt, ka *GHR* zināja, ka par šo jautājumu norisinājās sarunas starp *RDM Holding* advokātiem un Nīderlandes valsti, treškārt, ka Ķīnas Tautas Republika bija informējusi, ka, ja *RDM Holding* piegādās minēto tehnoloģiju Taivānai, tā noteiks sankcijas Nīderlandei, tostarp tās jūras transports tiks novirzīts no Roterdamas uz citu ostu, ceturtkārt, ka *GHR* vēlējās darīt visu, lai novērstu minēto iespējamību, un, piektkārt, ka *RDM Holding* bija gatavs atteikties no šīs tehnoloģijas pārcelšanas uz Taivānu atbilstoši līgumā paredzētajiem nosacījumiem.

17. Ar 2003. gada 5. novembra līgumu *Commerz Nederland NV* (turpmāk tekstā – "*Commerz*") piešķīra *RDM Vehicles BV* (turpmāk tekstā – "*RDM Vehicles*") kredītlīniju EUR 25 miljonu apmērā (turpmāk tekstā – "*Vehicles* kredīts") bruņumašīnas ražošanas finansēšanai. Tajā pašā dienā *W. K. Scholten* parakstīja garantiju, ka *GHR* apņēmās sniegt garantiju attiecībā uz *Commerz* par to, ka *RDM Vehicles* izpildīs saistības, kas izriet no *Vehicles* kredīta.

18. Tā kā 2004. gada 1. janvārī par *GHR* pēcteci kļuva *HbR*, *W. K. Scholten* 2004. gada 4. jūnijā sniedza tādu pašu garantiju *Commerz* attiecībā uz *Vehicles* kredītu, šajā gadījumā *HbR* vārdā, *Commerz* atsakoties no savām tiesībām, kas tai radās saistībā ar *GHR* sniegto garantiju. Šo garantiju *HbR* uzraudzības padome apstiprināja 2004. gada 22. jūnijā.

19. Advokātu birojs *Spigthoff* attiecīgi 2003. gada 10. novembrī un 2004. gada 4. jūnijā sniedza *Commerz* juridiskos atzinumus, saskaņā ar kuriem *GHR* un *HbR* vārdā parakstītās garantijas attiecībā uz *Vehicles* kredītu "ir spēkā esošas, saistošas un tādas, ko var izpildīt" garantiju sniedzējs. 2013. gada 17. aprīļa spriedumā *Gerechtshof 's-Gravenhage* [Hāgas apelācijas tiesa] (Nīderlande) ir nospriedusi, ka šie juridiskie atzinumi ar nolūku tika sagatavoti kļūdaini.

20. Ar 2004. gada 27. februāra līgumiem *Commerz RDM Finance I BV* (turpmāk tekstā – "*RDM I*") un *RDM Finance II BV* (turpmāk tekstā – "*RDM II*") rīcībā nodeva kredītlīnijas attiecīgi EUR 7,2 miljonu un 6,4 miljonu apmērā (turpmāk tekstā attiecīgi – "*RDM I* kredīts" un "*RDM II* kredīts"). Šie kredīti bija paredzēti *RDM Technology BV* militārā aprīkojuma pasūtījumu finansēšanai.

21. 2004. gada 2. martā *W. K. Scholten* parakstīja garantijas, saskaņā ar kurām *HbR* bija garantiju sniedzējs *RDM I* un *RDM II* kredītsaistībām attiecībā uz *Commerz*. Par šīm garantijām *Spigthoff* 2004. gada 3. martā sniedza *Commerz* juridisko atzinumu, kas bija līdzīgs šo secinājumu 19. punktā minētajiem juridiskajiem atzinumiem.

22. 2010. gada 15. oktobra spriedumā [6] *Rechtbank Rotterdam* [Roterdamas iecirkņa tiesa] nosprieda, ka *W. K. Scholten* no *RDM* grupas īpašnieka un ģenerāldirektora *J. van den Nieuwenhuyzen* bija pieņēmis ziedojumus, ar kuriem viņš vēlējās nodrošināt *W. K. Scholten* labvēlīgu attieksmi pret savu uzņēmumu. Šajā pašā spriedumā *Rechtbank Rotterdam* nosprieda, ka *W. K. Scholten* bija apzināti sniedzis nepatiesus apliecinājumus, kuros apgalvoja, ka uzraudzības padomei nebija jāapstiprina garantijas, un ka viņš apzināti nebija minējis attiecīgās garantijas *HbR* 2002. un 2003. gada kontos. Visbeidzot *Rechtbank Rotterdam* nosprieda, ka *W. K. Scholten* bija apzināti turējis slepenībā sniegtās garantijas, jo apzinājās, ka uzraudzības padome tās nebūtu apstiprinājusi, ja viņš par tām to būtu informējis. *Rechtbank Rotterdam* piesprieda *W. K. Scholten* divpadsmit mēnešu cietumsodu par kukuļņemšanu, dokumentu viltošanu un *HbR* krāpšanu.

23. Ar 2004. gada 20. augusta vēstuli *Commerz* atcēla *Vehicles* kredītu un pieprasīja samaksāt atlikušo kredītsummu. Tā kā maksājums netika veikts, *Commerz* saskaņā ar sniegto garantiju pieprasīja *HbR* samaksāt summu EUR 19 843 541,80 apmērā un papildprasījumu summu. *HBR* maksājumu nav veikusi.

24. Ar 2004. gada 29. aprīļa vēstulēm *Commerz* izbeidza *RDM I* un *RDM II* kredītus un pieprasīja samaksāt atlikušās summas. Tā kā maksājums netika veikts, *Commerz* saskaņā ar kredītiem sniegtajām garantijām pieprasīja *HbR* samaksāt attiecīgi EUR 4869 un EUR 14 538,24, kā arī papildprasījumu summas. Arī šīs summas *HbR* nav samaksājusi.

25. Pēc šāda *HbR* atteikuma pildīt savas saistības, kas izriet no sniegtajām garantijām, *Commerz* pret *HbR* cēla prasību *Rechtbank Rotterdam*, prasot samaksāt nesamaksāto summu saskaņā ar *HbR* sniegto garantiju *Vehicles* kredītam. Minētā tiesa šo prasību noraidīja, nospriežot, ka minētā garantija bija atbalsta pasākums LESD 107. panta 1. punkta izpratnē, par kuru esot bijis jāpaziņo Komisijai saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu, bet, tā ka tas netika izdarīts, minētā garantija nebija spēkā, pamatojoties uz Nīderlandes Civilkodeksa 3:40. panta 2. punktu.

26. Commerz šo spriedumu pārsūdzēja *Gerechtshof te 's-Gravenhage*, prasot arī piespriest *HbR* samaksāt summas, kas tai bija jāmaksā saskaņā ar *HbR* sniegtajām garantijām *RDM I* un *RDM II* kredītiem. *Gerechtshof te 's-Gravenhage* apstiprināja *Rechtbank Rotterdam* spriedumu un *Commerz* prasības noraidīja.

27. Gerechtshof te 's-Gravenhage atzina, ka pēc faktu pārbaudes saskaņā ar spriedumā Francija/Komisija (EU:C:2002:294) noteiktajiem kritērijiem ir jāsecina, ka attiecīgo garantiju sniegšana ir jāattiecina uz Nīderlandi.

28. Lai to secinātu, *Gerechtshof te 's-Gravenhage* bija balstījusies uz apstākļiem, ka, pirmkārt, pašvaldībai piederēja visas *HbR* akcijas, otrkārt, valdes un uzraudzības padomes locekļi tika iecelti akcionāru kopsapulcē un tātad viņus bija iecēlusi pašvaldība, treškārt, par ostu atbildīgs pašvaldības loceklis bija uzraudzības padomes priekšsēdētājs, ceturtkārt, saskaņā ar *HbR* statūtiem tādu garantiju sniegšanai kā šajā lietā bija jāsaņem uzraudzības padomes piekrišana un, piektkārt, *HbR* statūtos noteiktie mērķi nebija salīdzināmi ar parasta komercuzņēmuma mērķiem, ņemot vērā, ka šajos mērķos nozīmīga vieta bija vispārējām interesēm tādas ostas pārvaldībā kā Roterdamas osta.

29. Commerz pārsūdzēja šo spriedumu *Hoge Raad der Nederlanden* [Nīderlandes Augstākajā tiesā], kas vēlas noskaidrot, vai minētās garantijas ir attiecināmas uz Nīderlandes valsti.

6 — ECLI:NL:RBROT:2010:BO0530.

30. Iesniedzējtiesa ir nospriedusi, ka, pat ja *W. K. Scholten* bija rīkojies patvaļīgi, pārkāpis savas vienīgā *HbR* direktora pilnvaras – apzināti slēpjot līguma par zemūdens kuģiem, kā arī sniegto garantiju esamību un pirms attiecīgo garantiju sniegšanas neprasot uzraudzības padomes piekrišanu –, garantijas, kas tika sniegtas, pārkāpjot *HbR* statūtus, saskaņā ar Holandes privāttiesībām šim uzņēmumam tomēr bija saistošas.

31. Ņemot vērā šos faktus, iesniedzējtiesa jautā, vai, lai secinātu attiecīgo garantiju attiecināmību uz Nīderlandes valsti, ir jāizmanto reāla un faktiska pieeja vai, gluži otrādi, juridiska pieeja. Iesniedzējtiesa uzskata, ka, izmantojot pirmo pieeju, būtu jāsecina, ka valsts pat nebija zinājusi par sniegto garantiju esamību, ne arī bija apstiprinājusi to sniegšanu. Turpretī, izmantojot otro pieeju, iesniedzējtiesa uzskata, ka pietiek pierādīt, ka lēmumu pieņemšanas procesu, nosakot tādus pasākumus kā garantiju sniegšana, valsts uzņēmumā parasti paredz valsts, vai vismaz tai ir spēcīga un dominējoša ietekme uz šo procesu.

32. Uzskatot, ka runa ir par Savienības tiesību jautājumu, *Hoge Raad der Nederlanden* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai valsts uzņēmuma sniegtās garantijas attiecināmība uz valsts pārvaldes iestādēm – kas ir prasīta, lai atbalstu varētu kvalificēt kā valsts atbalstu LESD 107. un 108. panta izpratnē – noteikti ir izslēgta gadījumā, kad šo garantiju bija sniedzis – kā šajā lietā – valsts uzņēmuma (vienīgais) direktors, kurš, lai arī bija civiltiesiski pilnvarots, rīkojās patvaļīgi, apzināti slēpa garantijas sniegšanu un neievēroja valsts uzņēmuma statūtus, neprasot uzraudzības padomes piekrišanu, un turklāt, kad ir jāpieņem, ka attiecīgā valsts pārvaldes struktūra (šajā lietā pašvaldība) nevēlējās sniegt garantiju?

2) Ja minētie apstākļi neliedz attiecināt [garantiju] uz valsts iestādēm, vai šiem apstākļiem tad ir nozīme, lai atbildētu uz jautājumu, vai garantijas sniegšana var tikt attiecināta uz valsts iestādēm, vai arī tiesai ir jāveic novērtējums, ņemot vērā citus pierādījumus par vai pret [garantijas] attiecināmību uz valsts iestādēm?”

IV – **Tiesvedība Tiesā**

33. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesā tika iesniegts 2013. gada 29. aprīlī. *Commerz*, *HbR*, Nīderlandes valdība, kā arī Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus.

34. Saskaņā ar Reglamenta 61. panta 1. punktu Tiesa 2014. gada 20. janvārī lietas dalībniekiem nosūtīja vairākus jautājumus, uz kuriem bija jāatbild tiesas sēdē, taču, neraugoties uz to nozīmīgumu un svarīgumu, lai sniegtu iesniedzējtiesai precīzu un noderīgu atbildi, Nīderlandes valdība nolēma nepiedalīties 2014. gada 13. marta tiesas sēdē.

35. Šī sadarbība, sniedzot atbildi uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem, attiecībā uz lietas materiāliem, kuros ir daudzi “pārsteidzoši” aspekti, būtu bijusi vērtīga. Ir žēl, ka Nīderlandes valdība nav sadarbojusies ar Tiesu. Tāpēc tiesas sēdē piedalījās tikai *Commerz*, *HbR* un Komisija.

V – **Analīze**

36. Ar saviem jautājumiem iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai attiecīgo garantiju sniegšana *ultra vires* un it īpaši tas, ka *W. K. Scholten* tās bija sniedzis, pārkāpjot sava uzņēmuma statūtus un neinformējot par to uzraudzības padomi, izslēdz minēto garantiju attiecināmību uz Nīderlandes valsti un, pretējā gadījumā, vai apstākļi, kādos garantijas tika sniegtas, var tikt ņemti vērā, lai spriestu par to attiecināmību uz valsti.

A – *Tiesā iesniegtie argumenti*

37. Commerz nostāja ir, ka, lai arī privāttiesību jomā attiecīgās garantijas *HbR* ir saistošas, tās nav attiecināmas uz valsti. Lai pamatotu savu argumentu, tā atsaucas uz sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 50.–58. punkta interpretāciju, kuru *Hoge Raad der Nederland* bija ierosinājis ģenerāladvokāts *L. A. D. Keus* savos secinājumos, kas sniegti 2012. gada 7. decembrī.

38. Ģenerāladvokāts uzskata: lai atbalsta pasākumu attiecinātu uz valsti, valsts iestādēm reāli un faktiski ir jābūt iesaistītām attiecīgo pasākumu īstenošanā. No šī sprieduma izrietot, ka, lai valsts uzņēmuma veikto pasākumu attiecinātu uz valsti, valstij ir jābūt iesaistītai "konkrētajā gadījumā" "[šī] pasākuma noteikšanā" un tai faktiski ir jāīsteno kontrole pār to (52. punkts). Ciktāl Tiesa minētā sprieduma 55.–57. punktā ir precizējusi, ka valsts uzņēmuma veiktā pasākuma attiecināmību uz valsti var secināt no "netiešu pierādījumu kopuma", kurš izriet no attiecīgā gadījuma apstākļiem un konteksta, kurā šis pasākums ir īstenots, ģenerāladvokāts *L. A. D. Keus* pauda viedokli, ka, ja Tiesa būtu noteikusi pierādījumu slieksni un to, kā šos pierādījumus varētu sniegt, tā nebūtu mainījusi pierādījumu priekšmetu, proti, valsts varas reālu iesaistīšanos attiecīgā pasākuma īstenošanā.

39. *Commerz* uzskata, ka Nīderlandes tiesām nebija atļauts atsaukties – kā to darījusi *Gerechtshof te 's-Gravenhage* – uz netiešu pierādījumu kopumu, kas izriet no vispārējā konteksta, kādā garantijas tika sniegtas, tādējādi neņemot vērā konkrētos lietas apstākļus. Tā kā *W. K. Scholten* rīkojās autonomi, patvaļīgi un slepeni, pretēji pašvaldības gribai un tās izvirzītajām prasībām, *Commerz* uzskata, ka pašvaldība nebija iesaistīta strīdīgo garantiju sniegšanā. Tāpēc tā uzskata, ka garantijas nevar attiecināt ne uz pašvaldību, ne uz valsti un tādējādi tie nav atbalsta pasākumi LESD 107. un 108. panta izpratnē, un tāpēc Komisija par tiem nebija jāinformē.

40. *HbR* un Nīderlandes valdība iebilst pret šādu sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) interpretāciju.

41. HbR uzskata, ka atbalsta pasākuma attiecināmībai uz valsti ir jābūt balstītai uz objektīviem kritērijiem, nevis uz iespējamo valsts gribu. Saskaņā ar *HbR* viedokli tātad ir jānosaka, vai valsts bija vai arī tai bija jābūt iesaistītai, nevis vai tā būtu gribējusi būt iesaistīta.

42. HbR uzsver, ka, tā kā attiecīgās garantijas tai ir saistošas, lai arī tās tika sniegtas *ultra vires*, pašvaldība to sniegšanā bija iesaistīta, jo bez tās iesaistīšanās sniegt minētās garantijas nebija iespējams neatkarīgi no tā, vai tā to bija vēlējusies vai nē. Tāpēc *HbR* uzskata, ka attiecīgās garantijas ir attiecināmas uz valsti un tāpēc tās ir uzskatāmas par valsts atbalstu LESD 107. un 108. panta izpratnē, par kuru bija jāpaziņo Komisijai.

43. Saskaņā ar Nīderlandes valdības viedokli tas, ka garantijas tika sniegtas *ultra vires*, nav pretrunā to attiecināmībai uz valsti. Šajā ziņā tā piekrīt *Gerechtshof te 's-Gravenhage* nostājai, kas ir apkopota šo secinājumu 28. punktā, ka attiecīgās garantijas ir attiecināmas uz Nīderlandes valsti, pamatojoties uz pašvaldības noteicošo stāvokli sabiedrībā.

44. HbR un Nīderlandes valdība arī uzskata, ka noteikumu par valsts atbalstu efektivitāte varētu tikt nepieņemami apdraudēta, ja šie noteikumi netiktu piemēroti tāpēc, ka valsts uzņēmuma likumiskais direktors, nosakot pasākumu, nav ievērojis minētā uzņēmuma statūtus. Ne vienmēr praksē esot iespējams pārbaudīt, vai attiecīgais pasākums tika noteikts pretēji valsts uzņēmuma gribai, tādējādi ļaujot dalībvalstij aizbildināties ar direktora "kļūdām", lai izvairītos no pasākuma attiecināšanas uz to.

45. Komisija arī iebilst pret *Commerz* un ģenerāladvokāta *L. A. D. Keus* sniegto sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) interpretāciju. Atsaucoties uz minētā sprieduma 55. un 56. punktu, tā uzskata: lai atbalsta pasākumu attiecinātu uz valsti, pietiek, ka tā faktiski nosaka lēmumu pieņemšanas procesu valsts uzņēmumā vai arī ka tai faktiski ir spēcīga un noteicoša ietekme uz šo procesu.

46. Tāpēc Komisija uzskata, ka nav jāpierāda precīzas izmeklēšanas veikšana, lai secinātu, ka valsts bija konkrēti iesaistīta attiecīgā atbalsta pasākuma noteikšanā. Tā atgādina, ka pretējā gadījumā nosacījums par attiecināmību tiktu izpildīts tikai izņēmuma gadījumos, kad atbalsta pasākumu noteiktu valsts uzņēmums.

47. Komisija secina, ka valsts tiesai ir jānovērtē sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 55.–57. punktā uzskaitītie netiešie pierādījumi un jāpieņem *Gerechtshof te 's-Gravenhage* analīze, kuru esmu apkopojis šo secinājumu 28. punktā.

48. Attiecībā uz īpašajiem apstākļiem, kādos tika piešķirtas pamatlietā aplūkojamās garantijas, Komisija uzskata, ka tie neietekmē garantiju attiecināmību uz pašvaldību, jo, pirmkārt, pati pašvaldība ir radījusi situāciju, kurā *HbR* piešķīra attiecīgās garantijas, un, otrkārt, to sniegšana neattiecas uz parasto *HbR* komercdarbību, bet, šķiet, drīzāk to sniegšanas pamatā ir vispārējo interešu apsvērumi, kas ir minēti līguma par zemūdens kuģiem preambulā.

B – *Vērtējums*

1) Vai runa ir par atbalsta pasākumiem vai būtībā komerclēmumiem?

49. Pirms šo argumentu apsvēršanas, manuprāt, ir jāizvērtē, vai attiecīgās garantijas ir atbalsta pasākumi. Proti, tas var būt atbalsts tikai tad, ja garantijas rada uzņēmumam priekšrocību [7].

50. Ģenerāladvokāte J. Kokote savu secinājumu lietā *Residex Capital IV* (C-275/10, EU:C:2011:354) 17. punktā ir secinājusi, ka *RDM Aerospace NV*, kas, atgādināšu, piederēja tai pašai grupai kā garantiju saņēmēji uzņēmumi izskatāmajā lietā, tika sniegts atbalsts, jo "bez šīs garantijas" uzņēmums "saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegto informāciju nebūtu varējis saņemt šādu aizdevumu".

51. Pat ja izskatāmajā lietā iesniedzējtiesa nemin šo jautājumu, ir pamats uzskatīt, ka attiecīgās garantijas ir radījušas priekšrocību *RDM* grupas uzņēmumiem, kas bez tām nebūtu varējuši saņemt *Vehicles*, *RDM I* un *RDM II* kredītus.

52. Tomēr ir svarīgi arī izskatīt jautājumu, vai, sniedzot šīs garantijas, *HbR* ir rīkojusies galvenokārt komerciālu apsvērumu dēļ, kā to darītu privāts ieguldītājs, tādā gadījumā *RDM* grupas saņemtā priekšrocība būtu maksa par abpusējām priekšrocībām, kas tiktu atzītas *HbR* [8].

53. Tikai tad, ja atbilde uz šo jautājumu būs noraidoša, būs jāizvērtē, vai *HbR* sniegtās garantijas mobilizē valsts līdzekļus un ir attiecināmas uz valsti. Kā ir norādījis ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss [*F. G. Jacobs*] savu secinājumu lietā Francija/Komisija (C-482/99, EU:C:2001:685) 55. punktā, "ir jāuzskata, ka uz komerclēmumiem, kurus valstij piederoša alus darītava pieņemtu bez jebkādas valsts varas iesaistīšanās, neattiecas noteikumi par valsts atbalstu".

54. Tāds pats princips tika izklāstīts ģenerāladvokāta Slīna [*Slynn*] secinājumu apvienotajās lietās *Kwekerij van der Kooy* u.c./Komisija (67/85, 68/85 un 70/85, EU:C:1987:177) 250. lapaspusē, kurā par attiecīgo minētajās lietās aplūkoto atbalsta pasākumu, proti, par preferenciālā tarifa noteikšanu, tika uzdots jautājums, "vai minētais preferenciālais tarifs tika noteikts komerciālu apsvērumu dēļ, pat ja tas tika noteikts valsts ietekmē, radot šai valstij zaudējumus, tālab izslēdzot iespēju to uzskatīt par "atbalstu"".

7 — Skat. Komisijas paziņojumu par EK līguma 87. un 88. panta piemērošanu valsts atbalstam garantiju veidā (OV 2008, C 155, 10. lpp., 3.1. punkts).

8 — Ne šis jautājums, ne arī jautājums par *RDM Aerospace NV* sniegto garantiju attiecināmību uz valsti lietā *Residex Capital IV* (EU:C:2011:814) netika aplūkots, tāpēc šīs garantijas tika kvalificētas kā valsts atbalsts.

55. Komisija uzskata, ka garantiju sniegšana izskatāmajā lietā ir pasākums, kas ir veikts primāro vispārējo interešu, nevis komerciālu apsvērumu dēļ. Tās secinājums ir balstīts uz *Gerechtshof te 's-Gravenhage* sniegtajiem netiešajiem pierādījumiem, pamatojot savu secinājumu, ka *HbR* ir pakļauta Nīderlandes valsts [9] efektīvai kontrolei, kā arī uz vispārējo interešu mērķiem, kas mudināja *HbR* rīkoties, it īpaši attiecībā uz ieguldījumiem pilsētas un pilsētas ostu attīstībā un Roterdamas pilsētas un reģiona infrastruktūras uzlabošanā.

56. Lai arī šie netiešie pierādījumi atbilst realitātei, manuprāt, uz tiem var atsaukties tikai saistībā ar garantiju attiecināmību uz valsti, kā to dara *Gerechtshof te 's-Gravenhage*, nevis tā, kā to dara Komisija, lai izskatītu jautājumu, vai konkrētajā attiecīgo garantiju gadījumā to sniegšanas pamatā bija komerciāli apsvērumi.

57. Kaut gan iesniedzējtiesai tas vēl ir jāpārbauda, es sliecos sniegt apstiprinošu atbildi.

58. Kā esmu minējis šo secinājumu 14.–16. punktā, līguma par zemūdens kuģiem preambulā ir norādīts, ka *RDM* grupa, sadarbojoties ar ASV iestādēm, apsvēra iespēju pārcelt zemūdens kuģu tehnoloģiju uz Taivānu. Preambulas A punktā ir norādīts, ka par šo jautājumu norisinājušās sarunas starp *RDM Holding* advokātiem un Nīderlandes valsts advokātiem.

59. Preambulas B punktā ir atsauce uz Ķīnas Tautas Republikas draudiem noteikt sankcijas Nīderlandei, tostarp novirzīt savu jūras transportu no Roterdamas uz citu ostu, ja uz Taivānu tiktu pārcelta zemūdens kuģu tehnoloģija, kā arī uz *GHR* vēlmi darīt visu, lai novērstu šādu iespējamību.

60. Ir taisnība, ka šī līguma spēkā esamība un autentiskums tika apstrīdēti. Kā tiesas sēdē Tiesu informēja *Commerz*, *Rechtbank Rotterdam* ir notiesājusi *W. K. Scholten* par pasīvo korupciju, kas izpaudās kā ziedojuma pieņemšana no *J. van den Nieuwenhuyzen*. Tomēr tā pati *Rechtbank Rotterdam* ir nospriedusi, ka viltojums nebija tiesiski un pārliecinoši pierādīts ("niet wettig en overtuigend"), savukārt prokurors par šo sprieduma daļu iesniedza apelācijas sūdzību. Tiesas sēdē *HbR* norādīja, ka šī apelācijas sūdzība vēl joprojām tiek izskatīta Nīderlandes tiesās.

61. Tāpēc Tiesa par to bija uzdevusi jautājumu [10], uzskatot, ka salīdzinājumā ar *Commerz* un *HbR* Nīderlandes valdība noteikti bija labākā situācijā, lai varētu paust viedokli par to, vai līguma par zemūdens kuģiem preambulā minētie apgalvojumi par faktiem bija ticami. Kā esmu norādījis, Nīderlandes valdība nepiedalījās tiesas sēdē, kurā tai bija iespēja apstrīdēt, ka attiecīgās garantijas tika sniegtas to komerciālu apsvērumu dēļ, kas ir minēti līguma par zemūdens kuģiem preambulā. Tas stiprina manu pārliecību, ka garantijas būtībā tika sniegtas komerciālu apsvērumu dēļ.

62. Šādos apstākļos, ņemot vērā, ka iesniedzējtiesa vēl izvērtēs šā līguma autentiskumu (ko ir apstrīdējusi *HbR*) un to, vai sniegtās garantijas, iespējams, bija nesamērīgas ar komerciālo risku, kas rodas saistībā ar Ķīnas Tautas Republikas transporta novirzīšanu, vai arī citus iesniedzējtiesas rīcībā esošos faktiskos netiešos pierādījumus, man šķiet, ka, sniedzot attiecīgās garantijas – pat *ultra vires* –, *W. K. Scholten* īstenoja komerciālus mērķus *GHR*/*HbR* interesēs, proti, novērst sekas, kas rastos, ja Ķīnas Tautas Republika uzliktu embargo Roterdamas ostai, un tādējādi par sniegtajām garantijām bija jāsaņem *RDM* grupas apņemšanās nepiegādāt Taivānai zemūdens kuģu tehnoloģiju.

9 — Skat. šo secinājumu 28. punktu.

10 — Tā tostarp jautāja, vai "no *HbR* rakstveida apsvērumiem izriet, pirmkārt, ka tās sociālais mērķis ir it īpaši nostiprināt "Roterdamas rūpniecisko kompleksu", kā arī [nodrošināt] "Roterdamas rūpnieciskās zonas un ostas attīstību, būvniecību, apsaimniekošanu un ekspluatāciju plašākā nozīmē". Otrkārt, minēto apsvērumu 17. punktā ir norādīts, ka pamatlietas tiesvedībā ir ticis apgalvots, ka garantiju sniegšana tika pamatota gan ar mērķi nodrošināt nodarbinātību svarīgā ostas ražošanas rūpniecībā, gan – izpildīt 2002. gada 28. decembra līgumu par *RDM* grupas atturēšanos piegādāt zemūdens kuģu tehnoloģiju Taivānai, kas ir minēts arī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 3.3. (II) un 3.4. punktā. *Commerz* , *HbR* un Nīderlandes valdībai tiek lūgts tiesas sēdē precizēt, vai minēto vai citu apstākļu dēļ pastāv netieši pierādījumi tam, ka strīdīgās garantijas tika sniegtas *HbR* un/vai [pašvaldības], un/vai Nīderlandes valsts interesēs? It īpaši tās ir aicinātas paust viedokli par šī līguma preambulas A–C apsvērumā minēto apstākļu patiesumu".

2) Ja attiecīgās garantijas ir kvalificētas kā priekšrocības vai atbalsta pasākumi, vai tās arī ir tādas LESD 107. panta 1. punkta izpratnē?

63. Ja priekšrocības, kuras nodrošina attiecīgās garantijas, netiek izmantotas galvenokārt, lai sasniegtu komerciālus mērķus, par valsts atbalstu LESD 107. panta 1. punkta izpratnē tās kļūst tikai tad, ja tās "piešķir dalībvalstis vai [..] jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem", un ja tās ir "attiecināmas uz valsti" [11].

a) Valsts līdzekļi

64. Netiek apstrīdēts, ka, ja garantijas tiek aktivizētas, ir jāmobilizē valsts līdzekļi, jo *HbR*, uzņēmumam, kas faktu rašanās laikā 100 % piederēja pašvaldībai, būtu par saviem līdzekļiem jāizpilda tā finansiālās saistības attiecībā uz *Commerz*, kuras *RDM* grupas uzņēmumi bija apņēmušies pildīt attiecībā pret pēdējo minēto.

b) Attiecināmība uz valsti

65. Jautājums par attiecināmību nerodas tad, ja valsts pasākumu nosaka valsts iestāde neatkarīgi no minētās iestādes statusa valsts organizācijā – vai tā pieder pie centrālās pārvaldes vai pie valsts decentralizētas vai dekoncentrētas struktūrvienības. Tā tas bija spriedumā *Residex Capital IV* (EU:C:2011:814), kas attiecās uz tām pašām struktūrvienībām – *GHR* un *RDM* grupu –, tāda paša veida garantiju, ko bija sniegusi tā pati persona (*W. K. Scholten*) tādā pašā veidā – *ultra vires*, un kurā jautājums par attiecināmību pat nebija radies, jo garantijas bija sniedzis pašvaldības administratīvais dienests.

66. Gadījumā, ja atbalsta pasākumu ir īstenojusi struktūrvienība, kas nav valsts iestāde iepriekšējā punkta izpratnē, Tiesa minētā sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 51. punktā ir nepārprotami nospriedusi, ka atbalsta pasākuma attiecināmību uz valsti nevarēja automātiski secināt "tikai no apstākļa, ka attiecīgo pasākumu [bija] veicis valsts uzņēmums".

67. Tā tas ir izskatāmajā lietā, jo, pat ja sākumā *GHR* – pašvaldības administratīvais dienests – bija sniedzis garantijas *Vehicles* kredītam, no 2004. gada 4. jūnija tās vairs nebija spēkā. *HbR*, akciju sabiedrība, kas pilnībā pieder pašvaldībai un kas 2004. gada 1. janvārī kļuva par *GHR* pēcteci, bija tā, kas tajā pašā 2004. gada 4. jūnijā sniedza tādas pašas garantijas attiecībā uz *Commerz*. Jau no paša sākuma garantijas *RDM I* un *RDM II* kredītiem bija sniedzis *HbR*, valsts uzņēmums.

68. Šādā gadījumā ir jāpārbauda, vai attiecīgie atbalsta pasākumi tomēr ir attiecināmi uz valsti, ciktāl tie ir veikti tādējādi, ka "ir jāuzskata, ka valsts iestādes tādā vai citādā veidā bija iesaistītas šo pasākumu noteikšanā" [12].

69. Šāda valsts iesaistīšanās ir pierādīta, ja attiecīgos atbalsta pasākumus nosaka struktūrvienība, kas ir pilnvarota izmantot publiskās varas prerogatīvas, vai struktūrvienība, pār kuras rīcību valstij ir efektīva kontrole.

11 — Spriedums Francija/Komisija (EU:C:2002:294, 24. punkts), kā arī spriedums *Association Vent De Colère* u.c. (C-262/12, EU:C:2013:851, 17. punkts).

12 — Spriedums Francija/Komisija (EU:C:2002:294, 52. punkts).

70. Attiecībā uz kritēriju par publiskās varas prerogatīvas izmantošanu Komisija tiesas sēdē apgalvoja, ka *HbR* nebija parasta privāta sabiedrība. Saskaņā ar Komisijas viedokli tās statūtos ir noteikts, ka tai ir pienākums nostiprināt Roterdamas ostas un rūpniecības kompleksa pozīcijas, veicināt kuģošanas drošību, nodrošināt ūdens satiksmes drošību un kārtību, kā arī rīkoties kā ostas pārvaldes iestādei. Pamatojoties uz to, Komisija pauda viedokli, ka attiecīgās garantijas varēja tikt attiecinātas uz Nīderlandes valsti.

71. Es nepiekrītu šādai Komisijas nostājai. Manuprāt, atbalsta pasākumu, kuru ir noteikusi struktūrvienība, kas ir pilnvarota izmantot publiskās varas prerogatīvas, var attiecināt uz valsti tikai ar nosacījumu, ka šis pasākums izskatāmajā lietā tika noteikts, īstenojot šīs prerogatīvas. Šajā gadījumā nedz pati garantiju sniegšana, nedz iemesls, kāpēc tās tika sniegtas, neattiecas uz *HbR* publiskās varas prerogatīvu izmantošanu.

72. Tāpēc ir jāpārbauda, vai attiecīgās garantijas var attiecināt uz Nīderlandes valsti, pamatojoties uz efektīvu kontroli, kas tai ir pār *HbR*.

73. Kā Tiesa ir nospriedusi sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 52. punktā, "pat ja valsts var kontrolēt valsts uzņēmumu un īstenot noteicošu ietekmi attiecībā uz tā darbību, nevar automātiski pieņemt, ka šī kontrole konkrētajā gadījumā patiesi tiek veikta. Valsts uzņēmums var darboties vairāk vai mazāk neatkarīgi, atkarībā no autonomijas pakāpes, kādu tam valsts ir piešķīrusi".

74. Pirms pārbaudīt, vai tas, ka attiecīgās garantijas tika sniegtas *ultra vires*, neļauj tās attiecināt uz valsti, un atgādinot, ka es balstos uz pieņēmumu, ka lēmums par [garantiju] sniegšanu būtībā netika pieņemts komerciālu apsvērumu dēļ, es – tāpat kā *Gerechtshof te 's-Gravenhage* – uzskatu, ka šajā lietā ir pietiekami netieši pierādījumi sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) izpratnē, lai šo lēmumu attiecinātu uz valsti, ko turklāt neapstrīd nedz Nīderlandes valdība, nedz *HbR*.

75. Lai atbalsta pasākumu attiecinātu uz valsti, balstoties uz efektīvu kontroli, nav jāpierāda, "pamatojoties uz precīzi veiktu izmeklēšanu, ka valsts iestādes konkrēti ir mudinājušas valsts uzņēmumu veikt attiecīgos atbalsta pasākumus"[13]. Kā sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 54. punktā ir konstatējusi Tiesa, "tieši privileģēto attiecību, kādas pastāv starp valsti un valsts uzņēmumu, dēļ trešajai personai parasti būtu ļoti grūti" sniegt šādu pierādījumu.

76. Šajā gadījumā *HbR* un Nīderlandes valdība atzīst, ka Nīderlandes valdībai ir efektīva kontrole pār *HbR*. Tomēr, tā kā Nīderlandes valdība nav piedalījusies tiesas sēdē un tādējādi nav atbildējusi uz jautājumiem par šo konkrēto punktu, ir lietderīgi pierādīt šādas kontroles esamību neatkarīgi no vienkārša Nīderlandes valdības apgalvojuma tās rakstveida apsvērumos.

77. Kā sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 56. punktā ir norādījusi Tiesa, ir jāņem vērā arī virkne tādu citu netiešu pierādījumu kā "[struktūrvienības, kas ir īstenojusi attiecīgo pasākumu,] iekļaušana valsts pārvaldes struktūrās, tās darbības veids un darbības īstenošana tirgū normālas konkurences ar citiem privātajiem uzņēmumiem apstākļos, uzņēmuma juridiskais statuss – vai uz to attiecas publiskās tiesības vai vispārējās sabiedrību tiesības –, valsts uzņēmumu īstenotās pārraudzības pār uzņēmuma vadību intensitāte vai jebkādi citi netieši pierādījumi, kuri konkrētajā gadījumā liecina par valsts iestāžu līdzdalību vai neiespējamību, ka pasākums ir ticis īstenots bez līdzdalības, ņemot vērā arī tā apmēru, saturu, vai nosacījumus, kurus tas ietver".

13 — Spriedums Francija/Komisija (EU:C:2002:294, 53. punkts).

78. Es vispirms atsaucos uz dabiskajiem apstākļiem. *HbR* juridiskais priekštecis bija iekļauts pašvaldības administrācijā un bija piešķīris tāda paša veida (ja ne tādas pašas!) garantijas tās pašas *RDM* grupas sabiedrībai [14]. Lietas faktu rašanās laikā visas *HbR* akcijas piederēja pašvaldībai. Valdes un uzraudzības padomes locekļi tika iecelti akcionāru kopsapulcē, un tādējādi viņus iecēlusi pašvaldība. Par ostu atbildīgais pašvaldības loceklis bija uzraudzības padomes priekšsēdētājs. *HbR* statūtos bija atļauts – kaut arī ar uzraudzības padomes piekrišanu – sniegt tādas garantijas kā izskatāmajā lietā. Šie netiešie pierādījumi apliecina, ka *HbR* bija ierobežota neatkarība attiecībā uz pašvaldību kā vienīgo akcionāru.

79. Ņemot vērā šīs ciešās saites starp *HbR* un pašvaldību, būtu grūti noticēt valsts "iesaistīšanās neiespējamībai" [15], sniedzot attiecīgās garantijas, it īpaši tāpēc, ka šajā gadījumā tika sniegtas garantijas grupai, kas darbojas apbruņojuma jomā, nemaz nerunājot par līguma par zemūdens kuģiem preambulā minētajiem diplomātiskajiem sarežģījumiem, kuri varēja rasties saistībā ar šo [garantiju] sniegšanu.

80. Vēl ir jāizvērtē, vai tas, ka garantijas tika sniegtas *ultra vires*, neļauj tās attiecināt uz valsti.

3) Vai tas, ka garantijas tika sniegtas *ultra vires*, neļauj tās attiecināt uz valsti?

81. Vispirms no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu skaidri izriet, ka, lai arī attiecīgās garantijas tika sniegtas *ultra vires*, tās ir saistošas *HbR*. Tāpēc ir jānoskaidro, vai tas, ka *W. K. Scholten* tās ir sniedzis *ultra vires*, neļauj tās attiecināt uz Nīderlandes valsti.

82. Pamatojot savu nostāju, ka [garantijas] nebija iespējams attiecināt [uz valsti], *Commerz* min iesniedzējtiesā sniegtos ģenerāladvokāta *L. A. D. Keus* secinājumus, saskaņā ar kuriem viņš uzskata, ka spriedumā Francija/Komisija (EU:C:2002:294) Tiesa, šķiet, bija ņēmusi vērā reālu un faktisku valsts iesaistīšanos attiecīgo pasākumu noteikšanā. Balstoties uz šādu minētā sprieduma interpretāciju, *Commerz* apgalvo, ka šāda valsts reāla un faktiska iesaistīšanās attiecīgo garantiju sniegšanā nav iespējama, ja tās ir sniegtas *ultra vires*. Citiem vārdiem sakot, kā var sacīt, ka šajā gadījumā "attiecīgā struktūrvienība nevarēja īstenot strīdīgo [pasākumu], neņemot vērā valsts iestāžu prasības" [16], lai gan ir pierādīts, ka šīs iestādes pat nebija informētas par attiecīgo garantiju sniegšanu?

83. Pat ja es – tāpat kā ģenerāladvokāts *L. A. D. Keus* – uzskatu, ka valstij ir konkrēti jābūt iesaistītai [pasākuma noteikšanā], proti, tai ir jāattiecas uz attiecīgo atbalsta pasākumu [17], nevis uz valsts uzņēmuma darbībām kopumā, es neuzskatu, ka šis konstatējums būtu noderīgs, lai atbildētu uz jautājumu, vai pasākums, kuru ir veicis valsts uzņēmuma direktors, pārkāpjot šī uzņēmuma statūtus, ir attiecināms [uz valsti].

84. Proti, kā ir norādījis ģenerāladvokāts *L. A. D. Keus*, Tiesas minētie netiešie pierādījumi sprieduma Francija/Komisija (EU:C:2002:294) 55.–57. punktā drīzāk attiecas uz efektīvas kontroles esamības pierādīšanas slieksni, proti, uz tādu netiešu pierādījumu identificēšanu, no kuriem var secināt valsts iesaistīšanos, nevis uz pašu pierādījuma priekšmetu, proti, uz valsts iesaistīšanos attiecīgo pasākumu noteikšanā. Tas skaidri izriet no šī sprieduma 53. punkta, kurā Tiesa ir nospriedusi, ka, "pamatojoties uz precīzi veiktu izmeklēšanu, [nebija jāpierāda], ka valsts iestādes konkrēti ir mudinājušas valsts uzņēmumu veikt attiecīgos atbalsta pasākumus".

14 — Šīs garantijas tika aplūkotas spriedumā *Residex Capital IV* (EU:C:2011:814).

15 — Spriedums Francija/Komisija (EU:C:2002:294, 56. punkts).

16 — Spriedums Francija/Komisija (EU:C:2002:294, 55. punkts).

17 — Šajā ziņā skat. spriedumu *Association Vent De Colère* u.c. (EU:C:2013:851, 17. punkts).

85. Visbeidzot var būt noderīgi atsaukties uz starptautisko publisko tiesību principiem par starptautiski prettiesisku darbību attiecināmību uz valsti un, precīzāk, uz *International Law Commission* [Starptautisko tiesību komisijas] Pantu par valsts atbildību par starptautisku prettiesisku rīcību (turpmāk tekstā – "Panti par valsts atbildību")[18] 7. pantu ar nosaukumu "Pilnvaru pārsniegšana vai rīcība pretēji norādījumiem".

86. Šajā pantā ir noteikts, ka "valsts orgāna vai arī personas vai iestādes ar publiskās varas prerogatīvām rīcība ir uzskatāma par valsts rīcību saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, *ja orgāns, persona vai iestāde rīkojas šādā statusā, pat tad, ja tā pārsniedz savas pilnvaras vai rīkojas pretēji norādījumiem*"[19].

87. Šis noteikums ir nodibināts starptautiskajā judikatūrā[20], un to ir atzinusi Starptautisko tiesību komisija savos komentāros par Pantiem par valsts atbildību[21].

88. Šajā gadījumā un pat neņemot vērā to, ka 2004. gada 22. jūnijā *HbR* uzraudzības padome *ex post facto* bija apstiprinājusi sniegtās garantijas attiecībā uz *Vehicles* kredītu, ir skaidrs, ka *W. K. Scholten* rīkojās kā vienīgais *HbR* direktors un ka ne statūti, ne *HbR* darbības mērķis neaizliedza viņam sniegt tādas garantijas kā izskatāmajā lietā, saistībā ar kurām *Commerz* varēja pilnībā paļauties, ka pats *HbR* bija uzņēmies saistības. It īpaši *Commerz* bija saņēmusi juridiskus atzinumus, kuros tika apliecināta sniegto garantiju spēkā esamība[22].

89. Gerechtshof te 's-Gravenhage gan ir nospriedusi, ka šie juridiskie atzinumi apzināti tika sagatavoti kļūdaini. Pat ja, pamatojoties uz to, pieņemtu, ka *Commerz* bija vai varētu būt informēta par garantiju spēkā neesamību saskaņā ar *GHR*/*HbR* statūtiem, tas neietekmētu minēto garantiju attiecināmību uz valsti.

90. Visbeidzot, tāpat kā *HbR* un Nīderlandes valdība es uzskatu, ka noteikumu par valsts atbalstu efektivitāte varētu tikt apdraudēta, ja tie netiktu piemēroti tikai tāpēc, ka, nosakot atbalsta pasākumu, valsts uzņēmuma direktors nebija ievērojis minētā uzņēmuma statūtus vai arī ir ticis atzīts par vainīgu korupcijā, kā tas ir izskatāmajā lietā.

91. Proti, atbalsta pasākuma attiecināmība uz valsti ir pilnīgi objektīva un tās orgānu vai darbinieku vainas subjektīvajam jēdzienam vai viņu nolūkam nav nekādas nozīmes. Pretējā gadījumā valsts atbalsta tiesību efektivitāte un vienveidīga piemērošana tiktu būtiski vājināta.

92. Tāpēc uz prejudiciālajiem jautājumiem ir jāatbild, ka tādas garantijas kā šajā lietā ir attiecināmas uz valsti, ja tās ir atbalsta pasākums un ja tās sniedz valsts uzņēmuma vienīgais direktors, pat ja šis direktors, rīkojoties šajā statusā, ir pārkāpis savas kompetences robežas vai arī šī uzņēmuma statūtus.

18 — UNGA A/CN.4/L.602/Rev.1. Pieņemt Pantus par valsts atbildību valstīm bija ierosinājusi Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ģenerālā asambleja, skat. UNGA A/RES/56/83; UNGA A/RES/59/35 un UNGA A/RES/62/61.

19 — Mans izcēlums.

20 — Skat. Apvienoto Nāciju Organizācija, *Maal Case*, *Recueil des sentences arbitrales*, X sēj. (1903), 732. un 733. lpp.; 1916. gada 7. decembra *Masica Case* (*Great Britain*, *Honduras*), *Recueil des sentences arbitrales*, XI sēj. (1916), 560. lpp.; 1926. gada 23. novembra *Thomas H. Youmans* (*USA*) *v. United Mexican States*, *Recueil des sentences arbitrales*, IV sēj. (1926), 116. lpp.; 1927. gada 27. aprīļa *Francisco Mallén* (*United Mexican States*) *v. USA*, *Recueil des sentences arbitrales*, IV sēj. (1927), 177. lpp.; 1927. gada 17. jūlija *Charles S. Stephens and Bowman Stephens* (*USA*) *v. United Mexican States*, *Recueil des sentences arbitrales*, IV sēj. (1927), 267. un 268. lpp.; 1928. gada 18. oktobra *William T. Way* (*USA*) *v. United Mexican States*, *Recueil des sentences arbitrales*, IV sēj. (1928), 400. un 401. lpp., kā arī 1929. gada 7. jūnija *Estate of Jean-Baptiste Caire v. United Mexican States*, *Recueil des sentences arbitrales*, V sēj. (1929), 531. lpp. Šis princips tiek piemērots arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (skat. ECT 2004. gada 8. jūlija spriedumu *Ilaşcu* u.c. pret Moldovu un Krieviju, *Recueil des arrêts et décisions*, 2004-VII, 90. un 106. lpp.), Starpamerikas Cilvēktiesību tiesas (skat. *CIDH* 1988. gada 29. jūlija spriedumu *Velásquez-Rodríguez* pret Hondurasu, C sērija, Nr. 4 (1989), 169.–172. punkts) un ASV-Irānas prasību tribunāla (skat. *Petrolane, Inc.* pret Irānas Islāma Republiku (1991) 27 *Iran-U.S.C.T.R.* 64, 92. lpp.) judikatūrā.

21 — Pantu par valsts atbildību 7. panta komentāra 4.–6. punkts.

22 — Skat. šo secinājumu 19. un 21. punktu.

93. Turklāt papildus šim secinājumam, kura pamatā ir tikai atgādināti spriedumā Francija/Komisija (EU:C:2002:294) minētie netiešie pierādījumi, es vēlos arī piebilst, ka man ir nopietnas šaubas, ka *HbR*, pašvaldībai un Nīderlandes valdībai nebija ne mazāko aizdomu par *W. K. Scholten* sniegtajām garantijām rūpniecības uzņēmumu grupai, kas darbojas militārā aprīkojuma ražošanas un piegādes jomā.

94. Proti, fakti izskatāmajā lietā ir ļoti īpatnēji. Šajā ziņā minēšu:

— ka ļoti pārsteidzošs ir valdības viedoklis, ka attiecīgais pasākums nav pamatojams galvenokārt ar komerciāliem apsvērumiem un ka tas ir valsts atbalsts, kas uz to tātad ir attiecināms (pat ja saskaņā ar šo viedokli ir atļauts nepildīt garantijas);

— faktus, kas ir minēti līguma par zemūdens kuģiem preambulā, kurā ir atsauce uz mēģinājumu piegādāt zemūdens kuģu tehnoloģiju Taivānai, uz Ķīnas Tautas Republikas draudiem piemērot sankcijas Nīderlandei, tostarp novirzīt savu jūras transportu no Roterdamas uz citu ostu, uz *RDM* grupas sadarbību ar ASV iestādēm, lai pārceltu zemūdens kuģu tehnoloģiju uz Taivānu ar to *RDM* grupas sabiedrību palīdzību, kas nebija [reģistrētas] Nīderlandē, kā arī uz sarunām par minēto piegādi starp šo grupu un Nīderlandes valdību;

— juridiskos atzinumus, kuri tika sniegti *Commerz* un kuros tika apliecināta attiecīgo garantiju likumība, bet attiecībā uz kuriem Nīderlandes tiesas ir atzinušas, ka tie apzināti tika sagatavoti kļūdaini, un

— *HbR* uzraudzības padomes *ex post facto* garantijas saistībā ar *Vehicles* kredītu apstiprinājumu.

95. Šie apstākļi ir ārkārtīgi dīvaini. Ģenerāladvokāte J. Kokote tos ir kvalificējusi kā "neskaidrus" [23].

VI – **Secinājumi**

96. Tāpēc es iesaku Tiesai uz *Hoge Raad der Nederlanden* prejudiciālajiem jautājumiem sniegt šādu atbildi:

Tādas garantijas kā šajā lietā ir attiecināmas uz valsti, ja tās ir atbalsta pasākums un ja tās sniedz valsts uzņēmuma vienīgais direktors, pat ja šis direktors, rīkojoties šādā statusā, ir pārkāpis savas kompetences robežas vai arī šī uzņēmuma statūtus.

23 — Skat. viņas secinājumus lietā *Residex Capital IV* (EU:C:2011:354, 2. punkts).